

BES^eDA

E L E K T R O N S K A   K N J I G A

Fran S. Finžgar

Silvester

O M N I B U S

BES^eDA

Fran S. Finžgar

SILVESTER

To izdajo pripravil

Franko Luin

franko@omnibus.se

ISBN 91-7301-064-2

---

beseda@omnibus.se

www.omnibus.se/beseda

Noter!«
»Hvaljen bodi Jezus Kristus!«
»Na veke!«

Komaj z enim očesom sem se ozrl od pisalne mize proti vratom, pa sem takoj mrmraje pristavil: Hinavec! Zakaj možakar, ki se je pojavil pred menoj, je z vso zunanostjo molče kričal, da je kruto malo vaje pobožnih pozdravov. Odložil sem pero in se okrenil proti njemu, ki je stal za durmi. Velik, sivobrad mož, z ostrimi, značilnimi brazdami na licih, z zoranim čelom, s košatimi obrvmi, kakor streha obešenimi nad oči. Obleka potepuška.

»No, kaj bi?«

»Me ne poznate, gospod?«

Sivi brki so se mu razčeperili, krog ustnic mu je zaigral smeh, ki je čakal in se zlobno veselil mojega razočaranja. Njegove oči, kakor bi se ukresali dve živi iskri v stari skorji hrastovega parobka, so me zadele z ostrim pogledom.

Pomislil sem in ga še enkrat pogledal.

»Silvester?«

Možakarju so se brki še širše razčeperili, tako široko, da so se pokazali od tobaka orumeneli zobje. Dvakrat je navihano pomežiknil, odgovoril pa nič.

»Torej zares Silvester?«

»Silvester, da, gospod!«

»Oči so vas razodele!«

»Oči drže, drugo pa je danes belo, jutri črno. Zares, gospod!«

In vnovič je pomežiknil. Iz pogleda je zeval grob pokopane vere vase in v človeštvo.

»Postarali ste se, Silvester, odkar se nisva videla.«

»Postaral in s križem na rami romam tja, kamor nam je vsem zapisano.«

»In križ ste si sami naložili, Silvester!«

Nekoliko je pomolčal, potegnil rame visoko kvišku, z ramami vred dvignil strehaste obrvi, obtičal za: časek v tej držī, nato pa mahoma oboje povetil, da se je stresel suhljati život. Potem je rekel:

»Sem ga naložil in ga nisem. Nekaj sam, nekaj drugi; tako le je, gospod! «

»Modrijan!« sem preudaril sam pri sebi. V tistem hipu se mi je rodila sla, da bi zvedel zgodbo tega moža, ki je osivel v ječah.

»Silvester, nekaterikrat sva se videla, pa sva malo govorila. Ali danes bi vas vprašal: Kaj, če bi mi popolnoma odkritosrčno razodeli, kaj in kakšen je bil pravzaprav začetek tega in takegale vašega konca. Sedite pa mi povejte; saj sva si rojaka!«

»Hvala lepa, gospod! Sedel bom, nič se ne bojte, zakaj čist sem. Pred mesecem pa nisem bil čist in takrat bi bil rekel Silvester: Hvala lepa, gospodin bi ne bil sedel in ne pripovedoval.«

»Torej, koliko let ste prebili po zaporih? Saj ne boste zamerili, da sem vas vprašal?«

»Šestdeseto leto življenja mi teče, od teh šestdesetih sem jih preživel štiriindvajset za tistimi okni...«

Prekrižal je prste in pogledal skozi njega. Silvestru je kanila solza na sivo brado; obraz mu je za hip zasenčila bolečina, porojena nekje na dnu srca, od koder je kakor iz groba stopila v tej uri.

»Štiriindvajset let,« sem ponovil počasi za njim. »To je mnogo!«

»Preveč, gospod! Če je vsako izmed njih vredno samo deset kron, sem dvakrat poplačal vso škodo, kar sem jo prizadel ljudem. Dvakrat, vam pravim, pa ne štejem mraza in lakote in drugačnega trpljenja zraven. Zakaj vse to je za obresti, po krščansko rečeno, za pokoro.«

Zdelo se mi je, da mu je še ena solza kanila izpod veke, ker je naglo potegnil z rokavom prek oči, kakor bi se nečesa sramoval.«

»Pripovedujte torej od začetka do konca!

Silvester je začel.

Z DOMA

Ko bi se zdajle dvignila očetova strohnela roka iz groba, bi jaz, izgubljeni sin, romal tja na grob, pokleknil, poljubil roko in govoril: Poljubim te, roka očetova, ker si bila stroga, kakor sem zaslužil. Ko bi bila pa še strožja, bi te poljubil dvakrat. In ko bi bila tedaj zapahnila vrata in me zaklenila v dom, ko si me odvedla na tuje, bi te poljubil desetkrat. Ali to so prazne misli, kajne, gospod?»

»Pripovedujte, Silvester! Torej z doma so vas dali?»

»Z doma, ker sem bil poreden, neugnan in nemiren kakor vrela voda. Toda danes natanko vem, da hudobije še ni bilo v mojem srcu. In vendar sem že takrat čutil, da so prsti vse fare kazali name: Silvester! In vse oči so gledale na očeta in mu očitale: Tvoj sin! Zato je rekel oče: ‚Silvester, dovolj je sramote. Služit pojdeš. Čez gore, v tujo deželo, da ne pride sloves o tebi čez visoke planine od tukaj ne tja in od tamkaj ne sem.‘

Mrzla groza me je stresla ob tistem trenutku. In ko bi ne bilo trme v moji glavi, bi bil pokleknil pred očeta in ga s povzdignjenimi rokami prosil. Tako pa nisem. Zato sva šla.

Tri dni sva hodila. Ponujal me je po kmetih, kakor ponuja krošnjar slabo blago, dokler me ni spečal. In kje? V neki grapi, zapaženi od treh plati z gorami in gozdovi, je gospodaril v pusti samoti trden kmet. Nobenega soseda, nobene vasi, nobenega zvona in tudi ceste ne. Komaj kolovoz. Za slovo

sem segel očetu v roko in poslušal vpričo gospodarja tele besede: 'Vso očetovsko oblast vam izročam nad fantom! Dajte mu dela več ko kruha. Pod zimo se vrnem ponj. Če ga pohvalite, se vrne domov; če ne, Silvester, bo tvoja pot naprej, čeprav v deveto deželo.' Tedaj se je očetu tresla beseda, jaz sem pa strmел na visoko bukev, kjer sem opazil ptičje gnezdo. Po očetovem odhodu sem se skrivaj splazil na svisli, se zaril v slamo in se razjokal tako neusmiljeno žalostno, da so me oponašala jagnjeta pod menoj v ovčjaku. In takrat sem sklenil, da potrpi vse, potrpi, če bi polena sekali na meni, samo da se jeseni otmem te grozne grape.

Prvi dan mi ni nihče ukazal dela. Drugo jutro še pred svitom me je poklical gospodar. Gospodinja, odurna in hudobna ženska, mi je nalila mleka v skledo in porinila predme peto črnega, suhega kruha. Po tem zajtrku sva šla z gospodarjem v gozd — z ovcami. Gospodarja sem bil vesel. Prijazen je bil z menoj, razkazoval mi je posestvo, določal meje, kod in kje smem pasti, podžigal me k pridnosti in mi obljubil, če se obnesem, da me jeseni očetu pohvali, mi da dogovorjenih deset goldinarjev plače in lepe nove škornje povrhu.

Takole se je začela moja prva služba. Kakor večnost so se plazili dnevi. Preležal sem pod neko bukvijo cele ure vznak in gledal skozi veje v višnjevo nebo. Preračunal sem mesece, seštel dneve in si naredil pratiko v gozdu. Kolikor dni sem naštel po dolgem računu do jeseni, toliko zarez sem vdolbel v bukev. Vsak večer, preden sem gnal domov, sem vzel nož in prečrtal eno zarezo s križem in vselej se mi je zdelo, da sem si izpulil en trn iz srca. Počasi, zelo počasi so se množili križi, toda množili so se vendarle.

Ko je nastopilo poletje in je pritisnila vročina, je priganjalo

drugo delo. Takrat sem pasel samo ob hladu, zjutraj in zvečer. Čez dan sem moral delati na polju. In kako sem delal! Hlapca, dekli, gospodinja — vse me je gonilo v najtežja dela. Usmiljenja ni bilo v teh ljudeh, ki so malo govorili, in še tisto govorjenje je bilo meni skoraj neumljivo zadiranje. Edino gospodar mi je prizanašal in me večkrat poslal na daljni studenec z vrčem po vodo. Dobro sem čutil, da mi je ukazal zato po vode, da sem si oddahnil, in ne zato, ker ga je žejalo. Često mi je skrivaj pomolil kos pogače, kadar je prišel ob nedeljah od fare.

Ko sem ob tolikem trudu prekrižaval zvečer svojo pratiko na bukvi in videl še dolgo vrsto neprekrižanih dni, bi bil kmalu obupal. Nisem hodil mnogo v šolo in še tedaj sem bil živ nepokoj. Ali ob teh urah sem se spominjal tiste zgodbe, v kateri vzdihuje svinjski pastir: Domov pojdem in porečem: Oče, grešil sem... Tudi moj sklep je bil tak in upanje na gospodarjevo pohvalo trdno kakor kamen kost.

Pa kaj se zgodi? Gospodar je imel mladega žrebca. Vam povem, žival, kakor jih ni mnogo pod cesarjem. Nosil se je kakor vihar, rezgetal prešerno kakor divjak, za gospodarjem pa hodil kakor kužek. In ta ljubezniva ljubezen gospodarjeva ti poskoči in udari siromaka, da je umrl brez luči in brez oporoke kar sredi travnika, kakor bi poginil koštrun. Bog se usmili! In mislite, da je kdo jokal? Nihče. Hlapca sta pretepala konja, baba ga je klela, mož je pa ležal na mrtvaškem odru. Edino jaz sem se kakor prvi dan službe zaril na svisli in prejokal vso noč. Ko smo ga zagrebli, sem pa stopil pred gospodinjjo in ji rekel:

,Dajte mi, kar mi gre. Ne bom več služil pri vas!'

Gospodinja je razkleščila široka usta kakor žaba — prav

taka je imela — in zapuhala vame: ,Kaj ti gre? Nič ti ne gre, lenuh! Umrta ti je potuha in sedaj siliš proč? Nikamor ne boš hodil! Jaz te šele izučim, kaj je delo! Zgubi se in ženi ovce v hrib!'

Zamahnila je z roko in me sunila skozi vrata.

V tistem trenutku, gospod, je bil spočet tale Silvester, zaznamovan od kraja do kraja dežele, kakor sedi pred vami.«

NA BEGU

Torej tukajle bo skrit ključ do vaše trditve: Nekaj sam, ne kaj drugi.«

Tako sem segel v Silvestrovo povest. Zakaj možakar je utihnili in me vprašujoče gledal. Zdelo se mi je, da je obtičal kakor truden popotnik pod klancem. Pogledal je kvišku: pot, na katero je zašel s pripovedovanjem, je bila tista strma in grúdava steza, katere se vsakdo prestraši, ko dospe do nje.

»Nekaj sam, nekaj drugi,« je ponovil in tiše kakor prej nadaljeval:«

»Ne boš hodil proč! Jaz te šele naučim, kaj je delo! Te gospodinjinje besede so se mi zavrtale v uho, ko sem bežal skozi vrata. Kakor omotičen sem odprl lesa pri ovčjaku. Oven zvončar je pomolil vitorogo glavo skozi duri, pogledal iz teme v jasen dan, postal, potem pa skočil čez prag. Zvonec je zaropotal, čreda se je usula na plano. In tistikrat nisem gnal ovac jaz, ovce so gnale mene. Noge so mi bile kakor centi, dolga šiba se je vlekla po tleh, ker mi je omahovala roka; ni imela moči, da bi jo dvigala. Zvonec je pel pred menoj in v zvonjenju ni bilo nič veselja. Ne boš — ne boš — ne boš — takole je zvonilo. Ovce so se včasih ozrle vame, kadar sem nevede zašel mednje. In ti pogledi niso bili kakor sicer. Zasmeh je bil v njihovih očeh. Ko sem jezen dvignil trudno roko ter zamahnil s šibo po ovčjih kožuhih, je trop splašen odbežal. Stare ovce so zavekale grdo in porogljivo: Bee — bee —

bee — e —, kakor bi mi v moji žalosti kdo iz same hudobije pokazal jezik.

Privóščite mi, beštije, sem klet in se togotil na neumno žival. Grabila me je jeza in trma. Vse moči sem zbral, se pognal za čredo in jo divje gonil na najslabšo pašo, na suh in od sonca ožgan hrib. Čim bolj sem jo gonil, tem glasneje je ponavljal zvonec na mrkačevem vratu: Ne boš — ne boš — ne boš —

Ko sem jih prignal dosti daleč od doma, ne na pašo, ampak na suho stradanje, sem vrgel šibo proč, si poiskal senco ter legel pod grm.

Tamkaj sem preležal ves božji dan, s klobukom na obrazu in z zaprtimi očmi. Kar koli in kakor koli sem premišljeval in preudarjal, povsod sem zašel v zagato, iz katere nisem našel poti.

Uídem, je bila prva misel. Ali kaj bi mi to koristilo? Če pridem domov, bi me bilo sram in bi se izgovarjal, a oče bi rekel: Lažeš! Nazaj, in še dalje, kakor si bil doslej, da se mi ne povrneš več.

Če potrpih do jeseni? Težko bi bilo. Toda zmagal bi. Ali kaj! Ženska me ne pohvali očetu. Zatoži me, po krivem me obdolži, da bi me osleparila za plačilo in za obljubljenе škornje. In vse trpljenje bi bilo prazno, očetova ljubezen bi se ne povrnila.

Tako sem tuhtal in trpel, da sem nazadnje zaspal in zasnjal. Še danes pomnim tiste sanje. Domov sva jo mahala z očetom. Imel sem čez rame nove škornje, v žepu pa deset tolarjev, ki so požvenketavali ob hoji. Vesela je bila pot, drugačna kakor tedaj, ko sva hodila od doma. Nič nisem bil truden. Celó očeta sem prehiteval. — Doma so bedeli, ko sva potrkala na vrata. Materi so solze kapale po licih, ko me je zagledala,

sestra je na glas zajokala. V pozni noči so zakurili in nama napravili cvrtje. Ko smo jedli, smo se smejali; vse je bilo pozabljeno, vsi smo dihali samo eno misel: Čemu je bilo tega pravzaprav treba? Pozno smo pogleli. V jutru me je poklicalo sonce, ki je posvetilo izza Sv. Petra — domače sonce ...

Tedaj sem se prebudil pod grmom. Klobuk mi je bil zdrsnil z obraza, zahajajoče sonce mi je svetilo pošev v oči. žalosten sem zehal in si pomel oči. Dom sanj se je razkadil, pred menoj je bila pusta reber — daleč v mračni globeli se je kadilo iz dimnika.

Prestrašil sem se. Dan je mineval, kos kruha mi je gledal nedotaknjen iz žepa. V hipu sem pozabil na jezno gospodinjno, na dom, na sanje, planil kvišku in mislil samo na ovna.

Gledam, prisluškujem. Nikjer belega ograbka na strmini, nikjer zvonca. Vse ovce so se porazgubile. Planil sem v tek in hitel v goro. Begal sem kakor blazen. Padal sem, bosa noga je krvavela, srajco mi je trgalo trnje, pa nisem čutil, nisem videl. Sonce se je skrilo, dolge sence so padale na pašnike, globeli so se mračile in se zapirale. Groza me je obhajala.

Upehan, zasopel in truden sem priplezal vrh hriba in padel na tla. Srce mi je tako silno razbijalo, da mi je zvonilo po ušesih; v prvem hipu se mi je zdelo, da čujem zvonce in metket ovac. Šele ko sem si oddahnil, se mi je pričelo umirjati srce, glasovi so zamirali in svečan molk je objel okolico.

Iz tega molka se je pa nenadoma oglasil zvonec. Enkrat, dvakrat, čedalje bolj redno, in začelo je zvoniti — daleč nekje v globeli, kakor ponoči v ovčjaku.

Ovce so pogle v jarku! Ponje!

Zletel sem po strmini — brez pota, brez steze, s klobukom

v roki, in preden se je zgrnila trda noč na zemljo, sem že gnal čredo v zbeganem teku proti domu.

Nisem je še videl, pa sem že slišal hripavi glas jezne gospodinje. Stopila je pred vrata in štela na glas: Ena — dve — deset —

Ko je poskočilo zadnje jagnje čez prag v ovčjak, je dvignila nadme roko, udarila in zakričala:

„Dve ovci si izgubil! Potepuh! Jaz ti pokažem!”

V klado drv je segla po oklešček, da bi me pretepla. Jaz sem pa ušel v noč in se skril v hosto, dokler ni utihnil vihar okrog hiše. Potem sem se priplazil na ovčjak, se zaril v seno in lačen povečerjal kos kruha, ki mi je kljub begu vendarle še obtičal v žepu.

Preden sem zaspal, je prigradil do senenega kupa hlapec. Jezno je razkopaval mrvo in si pripravljaval ležišče. Prav tik mene si je postiljal, tako blizu, da me je sunil.

„Kaj se jeziš?” sem ga nagovoril.

„Pes naj služi to babo, jaz je ne bom dolgo.”

„Jaz bi šel takoj proč, pa me ne pusti.”

„Ne pusti? Kaj se to pravi? Neumnež!”

Še vedno je ves jezen ril po senu in nezadovoljen kopal jamo v kupu. Tedaj je prenehal, sezul škomje in jih vrgel na pod, da je votlo zadonelo.

„Praviš, da te ne pusti? Ali si otvezen kakor vol v hlevu? Saj nisi živina! Človek si menda vendar?”

„Bi, pa mi ne bo dala, kar mi gre.”

„Če ne dà, pa vzemi. Tudi meni bo strigla plačo, vem, da jo bo. Pa si jo že sam priskrbim! V svislh imam že dva mernika ovsa, tri mernike pšenice in nekaj ječmena. Pa si še nanosim do zime. Ne bo me goljufala, baba samogolta!”

„Jaz pa ne morem do žita! Kako bi se potem plačal!”

„Neumnež! Ovco laže prodaš. Vsaj sama gre, da je ni treba nositi. Nocoj si dve izgubil. Glej, da jih ne najdeš. Barantaj Jokelj pojde jutri čez goro. Prodaj mu jih. Ta vse pokupi. In dedec molči, kar je poglavitna reč.”

Hlapec se je vnovič izkopal kvišku, ker mu ležišče še ni bilo po volji, popravljal je in šumel, nato pa zopet legel in takoj zaspal. Robato grčanje je stresalo črno temo.

Jaz pa nisem zaspal. Nepremično sem tiščal glavo v raztrgano plahto, ki mi je bila odeja in blazina, vse hkrati. Nisem se ganil.

Hlapec mi je razpalil v glavi nove misli, ki so divjale in besnele.

Če ne dà, pa vzemi!

Kakor luč mi je posvetila prvi hip ta misel. Ali polagoma se je njen svit izgubljal. Zakaj iz srca je zagorela druga luč, ki je svarila kakor prst moje matere.

Če ne dà, pa vzemi!

Ne kradi!

Začel se je boj.

Noč je bila s čudno grozo, z ledenim mirom priča, koliko sem trpel, kako sem bil neodločen in brez poguma.

Tedaj se je prebudil hlapec. Leno je iztegnil ude, sedel, zazel in me potegnil za nogo.

„Spiš, Silvester?”

„Ne spim.”

„Kar se ti ne dà, pa vzemi. — Še danes! — Jokeljnu naročim, da bosta kupčevala. — Le pogum! Ne bo nas pestinila. En mernik še danes prispem na svislih.”

Tako je govoril brez studa in strahu ter pljunil po skednju.

Na vzhodu je zardelo nebo, kakor bi se me sramovalo. Zakaj greh je bil v moji duši že storjen.

Ko sem prilezel iz sena, je odletela kakor ob kamnu od mojega srca psovka gospodinje, ki me je pognala iskat izgubljeni ovci. Nič več me ni zbolelo in za voglom sem dvignil pest proti gospodinji.

Nato sem šel v goro.

Ni še bilo poldne, ovci sta bili najdeni, prodani — v žepu sem pa nosil šest goldinarjev.

Pred nočjo sem gnal čredo domov in čudovita predrznost se me je polastila. Še pomislil nisem na to, kaj mi poreče gospodinja.

To pot pa mi ni nič rekla, ker je ni bilo doma. Šla je k fari po opravku.

Kakor nalašč, sem se razveselil in hitro smuknil na podstrežje, navezal v culo obleko in se pripravil na odhod. Nikdo me ni opazil, ko sem odnesel sveženj v grmovje.

Po večerji sem naglo odšel — pa ne spat. V gozd sem se skril in ob svežnju obleke čakal, da je prišla gospodinja domov. Potem sem se pa takoj dvignil in se napotil po globeli v temno noč.

Sprva sem čutil v srcu toliko veselja in poguma, kakor še nikoli. Toda potem je veselje ginilo, pogum je upadal, ob vsakem šumu sem vztrepetal. Goldinarji v žepu so me pričeli težiti, nekaj me je peklo in grizlo. Vsak hip se mi je zdelo, da slišim korake, da nekdo teče, kriči in mi preti. Postajal sem, vlekel na uho, hitel naprej v temo po neznani poti, ki se je vila v tesni zagati, zamračena s smrekami. Kadar koli sem se spotaknil ob kamen, se zadel ob korenino, vselej sem mislil, da

mi je nekdo podstavil nogo, me prijel od zadaj za tilnik ter zakričal:

Stoj, tat!

Zato moja pot ni bila več hoja, to je bil beg, Kajnov beg v grozni temi, ki je bila polna strahov. Pred menoj so rasla iz tal črna debla, za vsakim deblom je stala skrita temna senca, ki se mi je pripogibala in iztezala roke po meni. če sem plašen obstal, so obstale tudi črne sence in me čakale. Kakor skozi šibe sem bežal, znoj mi je lil curkoma po licu. Želel sem dneva, želel ven iz tega žleba, na plano, k ljudem.

Toda noč se je vlekla, z njo se je vlekla globel; noči ni bilo konec — in ni bilo konec pretečih senc.

Na pol iz obupa, na pol zaradi utrujenosti sem se sesedel pod veje stare smreke, se sključil v dve gube, naslonil glavo na sveženj ter zaspal.

Dan me je prebudil. Strahovi so izginili, pogum se mi je vračal. Ročno sem se naravnal dalje. Gora se je polagoma nižala, soteska širila in sredi dopoldneva se je odprla pred menoj široka dolina, iz katere je kipel kvišku zvonik.

Začuden sem obstal. Zakaj to ni bila fara, kjer sem bil prvič z očetom in potem tudi še z gospodarjem. To je bil neznan kraj. Spoznal sem, da sem ponoči zgrešil pravo pot.

Sprva sem se prestrašil. Samo za trenutek. Ko sem pa preudaril, sem se celo razveselil, češ nikdo me tu ne bo spoznal. Vesel sem korakal proti vasi.

Preden sem prišel v vas, tik pred hišo, mi je nenadoma padel sveženj iz rok. Hitro sem se sklonil ponj, pa se mi je roka tako tresla, da sem s težavo vtaknil prste v zanko povezane cule.

Proti meni je šel orožnik.

„Fant, od kod — in kam?”

Tako me je odgovoril.

„Iz službe in domov,” sem jecljaje odvmil. Čutil sem, da mi je šinila vsa kri v glavo; kar zapeklo me je v licih.

„Iz katere službe?” je postal orožnik in stopil preko ceste do mene.

„Od tod in tod,” sem razlagal in se napravljal naprej.

„A — a —,” se je glasno začudil, česar sem se tako ustrašil, da mi je vnovič padla cula na tla.

„Tako, tako, fant, kaj pa kupčija z ovcami?”

Tedaj me je že držal. Tretjič mi je zdrsnil zavoje iz rok, po licih so se mi udrle solze.

Silvester je premolknil. oči so se mu orosile.

»Kako je zaslutil orožnik vaš greh?« sem ga vprašal.«

»Gospodinja je obvestila orožnike, ko je bila na fari, da sta dve ovci izgubljeni, dve starki, taki in taki, tako zaznamovani na ušesih. Če bi jih kdo prodajal, da bi vedeli. Pa ju je pri-gnal Jokelj še tisti dan k mesarju — no, in sedaj veste, kako se je to zgodilo.«

»In potem? Vas je odgnal v zapor?«

»Prav bi bilo, ko bi me bil odgnal. Toda tisti prvi zapor in vsi zapori za take grešnike, kakor sem bil tedaj še jaz, niso zapori, niso kazni, ampak šola, gospod! Bog nas varuj take šole!«

V ŠOLI

Ko je bil Silvester izgovoril besedo šola, je leglo na njegovo lice nekaj žalosti podobnega; pa vendar nisem mogel jasno razbrati: je li to žalost ali je le odsev prikrite navihanosti.«

»Torej šola da je bil tisti zapor, pravite?«

»Šola pohujšanja, gospod! Pa ne samo tisti, vsi, vsi taki zaporji in ni izjeme med njimi. Zame in za takele« — Silvester je pokazal s prstom na svojo sivo glavo — »menda ni več pohujšanja na svetu. Zakaj če je kdo na vrhu, ne more več kvišku, če je na dnu, je pa tudi konec.«

»Za mladino, sodite, je pohujšanje?«

»Za mladino! Koliko tega sem videl! Povem vam, da me je srce bolelo, kakor sem malopriden in zanič. Srce me je bolelo vselej — in če sem vseh grehov deležen, tega pa nisem — pohujšanja pravim. Tega ne veste in ne razumete...«

»Pa bi rad vedel, Silvester! Slutim in slutnja se mi zdi kakor smrt!«

»Kakor smrt, gospod? Je tako in slutnja je prava. Če bi vam odgrnil zaveso, da bi pogledali ob pravi uri v tako šolo, bi rekli: Kakor smrt, smrt za kugo.«

»Odgrnite, Silvester!«

Silvester je molčal in pretehtaval. Ko sem mu postregel s kruhom in vinom, se je omečil in razodel svojo povest.

Ko je Silvestra gnal orožnik, se mu je zdelo, da gre skozi

šibe. Vsako oko, ki ga je srečalo, se je ozrlo na mladega fanta, kateremu so lile solze po licih. Rdeče oči je skrival za hodnični rokav, ki je bil od solz premočen. Nikogar ni pogledal in nikamor se ni ozrl. Gledal je v tla, pa tudi tal ni videl. Ob vsakem kamnu se je spotaknil in na glas zaihtel. Ljudje so pa postajali, se suvali s komolci, kazali s prstom za njim ter vzdihovali: Kaj bo iz njega, kaj! Komaj da je shodil, ga že veže in goni orožnik! Oj, seme tako! Ne bo sadu in če bo, bo njegov delež na vislicah...

Na Silvestra so padale te besede kakor kamni na razbojnika, ki ga je ujelo ljudstvo, da ga pri priči sodi.

Ko sta dospela skozi vas na samotno cesto, ni bilo več ljudi. Njih hudobne besede so utihnile, preteči prsti so izginili. Silvester se je skušal ohrabriti. Obrisal si je oči in pogledal predse v motno daljavo, po kateri je vse utripalo v sončnih žarkih.

»Naj me gledajo; nihče me ne pozna.«

To je bila prva tolažba. Ali takoj se mu je zazdelo, da gre do glasovi za njim, da se širijo, da jih kriči in ponavlja polje, da jih raznašajo ptice, da lete preko gora, trkajo doma na očeto vo hišo in jim tam razodevajo:

»Silvestra ženo v zapor! Ni se poboljšal!«

Zazdelo se mu je, da je zaihtela mati, da se je oče raztogotil in udaril ob mizo.

Pogum, ki se je v njem komaj dvignil, je omagal.

V Silvestru ni bilo več moči, da bi se boril zoper bolečino, ki mu je prežela dušo. Sonce je palilo prašno cesto, solze so se posušile, oči so topo zrle na sivo ravan, noge so se trudno gibale, roka se je navadila svežnja, da ga ni več predeval iz leve in desno.

Vse je otrpnilo: telo in duša. Bil je človek brez volje, brez

misli, brez upanja. Takisto top bi bil stopil v prepad ali pljusknil v globočino morja. Nič bi se ne bil streznil in bi se ne bil vprašal: kam? Kakor stroj, ki ga goni sila in nikoli ne vpraša: Ali hočeš, ali moreš?

Krog poldneva sta prišla v trg. Pred pusto, lisasto umazano hišo sta se ustavila in krenila skozi široke dveri v vežo. Tamkaj je dremal na leseni klopi stražar z rešto ključev v roki.

»Prevzemite tegale.«

Stražar je zarožljajal s ključi, zazehal in vstal.

Na Silvestra se je komaj ozrl. Kaj mu je bilo mar, kdo je in od kod. V posebni sobi so Silvestru pretipali vse žepe, mu vzeli denar, nožič, culo, vse. Nato ga je gnal po temnih stopnicah, po hodniku, hrupno odpiral in zapiral vrata, obstal pred ozkirni durmi in začel odklepiti. Ključavnice so pokale, zapahi škripali, da je Silvestru ledenel mozeg.

»Tukajle,« je zagrčal grdogledi stražar in pokazal fantu z roko v zapor.

Silvester je boječe vstopil, a vendar v trdnem upanju, da bo vsaj sam in da se v samoti na glas razjoče sam nad seboj. Pa se je zmotil.

Ko je stražar zaloputnil vrata, je Silvestra obstopilo četvero mož. Kakor ni bil plašljivec, pa bi bil pustil ovce na paši in pribežal domov, da jih je zagledal na samoti. Zakaj obrazi so bili razbojniški, obleka vsa v capah.

Nekaj hipov so stali nemo okrog novega tovariša. Tudi te je prvi trenutek osupnilo Silvestrovo lice in objokane, otroške oči. Toda samo za trenutek.

Najstarejši med četvorico, sivobrad dedec, z obrunki na čelu in slep na levo oko, je stopil k Silvestru in ga potresel za rame:

»Fant, glavo stavim, da pride zaradi tebe sam vrag v norišnico, ker bo od veselja nad teboj znorel.«

Krohot je zadonel po mračni, umazani sobi.

»Žejen sem,« je plašno odgovoril na surov dovtip ves zbeigan Silvester, ko je zagledal v kotu vrč vode. Nekdo je skočil v kot po posodo, izlil najprej nekaj vode fantu na glavo, potem pa mu nastavil vrč na usta:

»Pij in bodi nov človek, da boš iskan po vsem svetu kakor zlat denar!«

Silvester je pil, si oddahnil in zopet pil. Nato si je otrl mokro glavo in lice ter se obrnil do klopi, ki je stala ob mizi.

»Kako sem truden,« je rekel, kakor bi ne bilo nikogar v sobi.

»Verjamem,« je povzel zopet sivi bradač in mu sedel nasproti.

»Verjamem, zakaj naš kruh je trd! To so šele začetki!«

Silvester ga je pogledal in mu ni odgovoril. Mrzlica ga je občila, ko se je srečal z njegovim edinim, z rdečimi žilami prepreženim očesom. Vtem so posedli tudi drugi krog njega.

»Fant, sedaj boš zaslišan! Govori po pravici! Kaj imenitnega si storil, da si že tako mlad postal dragoceno blago, ki te mora spremljati puška in te zaklepata za takele duri? Govori!«

»Kradel sem,« je rekel fant ves bled in žalosten.«

»No, potem pa trobil po svetu, da si kradel! Ne?«

»Orožnik me je vprašal. Kaj sem hotel?«

Po sobi je zadonel krohot.

»Fant,« je povzel enooki besedo. »Pomni prvi nauk: Prvi paragraf naših postav se glasi: Nisem! Trdovratni nisem! Do smrti — še v peklu samemu višjemu vseh hudobcev moraš

lagati: Nisem — pa nisem! Dokler tega ne znaš, te bo vrag žalosten, sodniki žalostni, advokati žalostni, časniki žalostni, ljudje žalostni — sama žalost! Pomisli, če bi bili mi, izbrana družba — glej, da nas boš spoštoval — odkritosrčni, spravimo s tem na tisoče ljudi ob kruh! Druge tisoče pa ob lepo veselje, ker bi ne imeli ničesar brati. To pomisli najprej in si zapomni, kaj se pravi: Nisem!«

Silvestru je palo v prsih, kovalo v sencih — krohot teh mož je bolel, kakor so boleli glasovi ljudi, ki so s prstom kazali za njim. Čutil je, da se v njem nekaj ziblje in podira, a spet vstaja in se upira.

»Nisem,« je ponovil boječe in s trepetajočimi ustnicami. Krohot!

»Tako te nisem učil, fant,« je zarobantil sivobradec. »Tako mevžast, Nisem' ne velja nič. Poslušaj, poglej, takole« — eno-oki se je vzravnal in stopil ob mizo -:

»Nisem,« je izgovoril mrko, »nisem; tukaj trije prsti za prisego!« Dvignil je desnico in tri prste...

»Kriva prisega,« je vzdihnil Silvester... Krohot!

Vrata so se odprla, jetničar je prinesel skodelo jedi za Silvestra, druge pa odvedel na dvorišče izprehajati se.

Ko je bil Silvester sam, se je jedi komaj dotaknil, dasi ni od prejšnjega večera še nič užil. Padel je na slamnico, omotičen, ves strt, si zastrl oči in vzdihoval: Jezus — Marija. Kje sem? O mati, oče ...!

Ihtenje je pojemale, vzdihli so zamirali, trudne veke so se sklenile in ni se prebudil, ko se je četvorica vrnila v sobo.

Ko se je Silvester prebudil iz trdnega sna, v katerem so begale viharne sanje preko njegovega spomina, je brlela pod stropom motna lučka in bolj s strahovi kakor pa s svetlobo polnila zoprno sobo zapora. V hipu si Silvester ni bil svest, kje je pravzaprav. Že je napel mišice, da bi se dvignil na ležišču, ko je začul glas enookkega sostanovalca. Razklan in oduren glas, ki ga je slišal samo enkrat, se mu je tako zagrizel v spomin, da bi ga bil spoznal še čez dolgo vrsto let. Po Silvestru je zagozdelo od strahu in studa; ubogi fant je obležal na slamnici, celó oko je na pol zaklopil, da bi ga ne opazili.

Krog težke mize so sloneli kaznjenci. Nerodno in surovo so bili zleknjeni ob mizi, z glavami oprtimi na komolce, in vsi zaverovani v obraz enookkega, ki je tiščal grozno lice med stisnjene koščene pesti, da je gledalo izza tega okvira njegovo spačeno lice.

Ko je enooki pripovedoval, se ni ganil ne z roko ne z životom. Njegovo strašno oko je žarelo, obrunki na čelu so pa bili kakor črni pečati.

Spočetka Silvester ni razumel pogovora. Dedec je govoril tiho, zaradi paznika menda, ki je spal na svoji klopi in se ubogo malo menil, kaj se godi za vrati. Posamezne besede je sikaje naglašal. Tudi pritajen, šumeč smeh poslušajoče trojice je motil smisel pogovora. Polagoma se je pa Silvestru uho navadilo sikajočega šepeta, začel je razumevati. Enooki je razodeval svoje najslavnejše dejanje — grozen rop v cerkvi. Dokler je pripovedoval, kako je mnogo dni hodil na prežo, kako se s težavo prikril v cerkvi, ker je nekdo potipal prav v kot, kjer je tičal, preden so se zaklenila vrata, in nato opisal slast, ki ga je prevzela, ko je bil varno zaklenjen — dokler je to pripovedoval, se je budilo v Silvestru zanimanje, radovednost.

Toda kar je prišlo poslej na vrsto, mu je pretreslo mlado dušo, leden mraz se mu je razlil po udih, žile so mu prenehale utripati, odrekel mu je celó posluh, po ušesih mu je bobnelo. Ta grozna bogokletstva, ta strašna bogoskrunstva so padala na Silvestrovo dušo kakor teža vesoljnega sveta. Roka se mu je nezavedno zganila in začela iskati po žepu za molkom; iz prsi mu je zaječal vzdih groze.

Tedaj je enooki obmolknil in dvignil glavo izza koščenega okvira. Silvestrova roka je že dvignila v obrambo orožje, ki mu ga je mati s solzami blagoslovila in dala na pot.

Kakor je bilo v sobi mračno in je zlobni dedec imel eno samo oko, je vendar opazil Silvestrovo kretnjo. Skočil je od mize k ležišču in zgrabil za roko, ki je držala molek.

»Kaj sanjaš, fantè? Misliš, da te péstuje mati?«

»Ne sanjam,« je jecjal Silvester, »ne sanjam, molil bom.«

Tedaj se je sivobradec zakrohotal, da je votlo zadonelo ob sivih stenah.

»Molil? Ha, ha, ha, molil? Ta je lepa! Najprej kradeš, potem pa moliš, da ti bo Bog odpustil, kajne?«

»Odpustil mi bo, gotovo mi bo, ker se bom poboljšal!«

»Poboljšal? Nikdar! Ti še ne veš, da si zaznamovan! Če bi ti Bog stokrat odpustil, ti nič ne pomaga, ker ti ljudje ne bodo nikdar več odpustili. S tistim dnem, ko te je prijel naš 'angel varuh' in te lepo vklenil, s tistim dnem se ti je za večne čase pritisnil na čelo pečat, katerega ne boš zabrisal nikoli več. S teboj pojde na vse kraje, v vse službe in na vsa pota tvojega življenja. Kamor koli boš potrkal, kamor koli boš stopil, povsod se bo glasilo: Tat, tat, tat! Zato pa proč s tole rečjo!«

Enooki je Silvestru potegnil molek iz roke in ga nesel na mizo. Silvester je planil z ležišča za njim in mu hotel iztrgati

spomin na mater. Toda vsi so se stmili v gosto gručo in niso pustili jokajočega fanta medse. Enooki je pa naglo raztrgal molek; jagode so se usule po tleh. Silvester je zajokal.

Zdvojen in strt se je vrnil na slamnico, sédel in skril obličje v dlani, izpod prstov so mu kapale solze.

Enooki pri mizi pa je velel zbrati jagode in nato razsodil:

»Poglejte, kako smo iskali denarja za igro! Sedaj ga imamo! Razdelimo jagode in takoj zaigrajmo!«

Ko so se jagode, blagoslovljene od vere in materinih solz, med prsti igralcev točile po mizi, so kapale jagode bridke bolečine po Silvestrovih licih.

Ko so se naigrali, so polagoma plegli. Nekdo je zastrl luč z umazanim papirjem, da je po sobi zavladal mrak. Tudi Silvester je zlezel pod odejo, se zagrnil čez glavo in iskal miru ubogi duši, ki je vsa zbegana blodila po neznanih potih, se ustavila doma pri materi in jo prosila odpuščanja. Kmalu je raskavo hreščanje — celó spanec je razodeval te ljudi — napolnilo sobo. Silvester se je veselil, ker se mu je zdelo, kakor da je nenadoma zopet sam.

Toda zmotil se je. Do njegovega ležišča se je priplazila senca. Eden izmed četvorice, najmlajši, se je prikradel do njega in se tiho stisnil k njemu.

»Nič se ne boj, fantiček,« je sladko pričel. »Enooki je hudobec, mi drugi nismo taki. Vidiš, jaz te imam prav rad in sem hud nanj.«

Silvestru je veselo zaplalo srce in skoraj bi bil objel sočutnega tovariša. Toda kmalu je tovariš pokazal, čemu je prišel.

Fanta je stresel gnus, da se je z vso močjo uprl.

Silvester je po tej povesti pomolčal v dolgem presledku. Nato je privzdignil resaste, sive obrvi in razsodil:

»Gospod, takole pravim: Če bi samega angela zaprl v tako šolo, stavim, da se iz nje vrne — satan!«

ZAZNAMOVAN

Za hip je zavladal med nama molk. Jaz sem strmел v Silvestrove oči in iskal v njih, ali je resnica ali je laž, kar mi je govoril. Toda Silvester je vzdržal moj vprašujoči pogled, zakaj v njegovem ni bilo laži.

»Nisem lagal, gospod! Verjemite, da nisem, dasi v teh letih in pri takem kruhu človek težko govori resnico. Se odvaди te stvari, ker ga je taka šola drugače izučila.«

Tako je odgovoril Silvester, ko je ujel moj vprašujoči pogled.

»Torej tak je začetek vašega konca,« sem povzel besedo, ko sem videl, da Silvester ni lagal.«

»In potem?«

»Kakor mi je prerokoval enooki v zaporu, natančno tako se je zgodilo.«

»Pripovedujte, Silvester!«

Osiveli popotnik je pomolčal. Tiha žalost, ki se mu je ob pripovedovanju porodila, kakor da jo je kdo izgrebel izpod ozelenele gomile, je legla takisto nazaj, da je morda ne odkoplje nihče drug kakor bridka ura zapuščenega trpina v samotnem hlevu na pusti stelji, kjer potrka zadnja ura na njegove hropeče prsi in mu poreče: »Dosti, Silvester! Pojdi!« Na lice mu je zopet legla krinka, v očeh mu je zamrl sijaj mladosti in iz njih je zagorel suhi plamen, kakor bi ga bil pode-doval po enookem učitelju.

»Da bi pripovedoval?« Kakor ponevedoma je trenil z vekami in pomežiknil, da so se zazibale košate obrvi.

Nasmehnil sem se.

»Le pripovedujte, čeprav ne bo sama resnica, kar boste govorili.«

Silvester se je glasno zasmel, kakor se zasmije potepuh, ko nalagani orožnik izgine za voglom.

Njegova nadaljnja dolga povest je bila podobna butanju skale, ki se odtrga v sončnem vrhu gore, se zatoči po strmini, grmi skokoma proti prepadu, se razbija v kose ter drobi in vali s seboj vlak grušča, dokler vse skupaj ne omaga in one-mi na dnu.

Med pripovedovanjem sem zrl v njegove oči, ki so za las na drobno razodevale, kdaj je Silvester pripovedoval, kakor so ga naučili zapori in življenje, in kdaj je privrela čista resnica na dan. Zakaj ob resnici se je zasvetlikal drugačen ogenj v njegovih očeh in besede so izvirale v globočini srca.

»Sedajle vam pa razodenem nekaj, da boste videli, kako tudi tisti enooki ni vsega lagal.«

Ob tem je Silvester že izpremenil glas in pripovedoval z ognjem, a počasneje.

»Po pravici je namreč povedal, da sem med zaznamovanimi in da mi ne pomaga nobena pokora in nobeno poboljšanje več. Poslušajte in sodite!«

Povedal mi je tole zgodbo.

Po dolгих letih je Silvestra zvabilo hrepenenje v rodni kraj. Pokazal se je na vasi. Iz vseh hiš so pogledali radovedni obrazi. Mladina ga ni več poznala, starejši so pa naglo uganili: Silvester je! In pri tej priči je vsakdo pogledal po zapahu na vratih, če dobro drži in če ni omrežje v oknih kaj omajano.

Nato so gospodarji varno pozaklenili težke skrinje in ključ vtaknili v žep. Družini je pa vsak naročil: Da mi zaklepate in zapirate! Se ga vse prime!

In še preden je Silvester premeril faro od konca do kraja, je že vsakdo vedel, da se je pritepel Silvester. In kamor koli je prišel, vsepovsod so ga sprejemali s posebno prijaznostjo in mu kar med vrati ponujali darove, kakor niso bili v navadi tedaj in niso danes ne tam ne drugod za take popotnike. Silvester je dobro vedel, da ga ne obdarja ljubezen — ampak strah. Ali zato ni odmikal roke od darov in se ni jezil, ker se je njegov žep čudovito polnil in mu obetal lepe dni.

Celó župan ga je sprejel brez nauk in očitkov in mu poleg občinske podpore primaknil na svoj račun nekaj dvajsetic.

Le zlepa s takim rokovnjačem! Kaj mu je, če pride ponoči in napravi škode za sto takih darov! Nikdar ga ne boš videl božjaka, če ti izprazni vso skrinjo, sitnosti in pota imaš pa navsezadnje vendarle. Zato kar hitro daj in dobro mero, da ga veselega odpraviš spet na cesto!

Silvester se je pa hudomušno muzal ljudski bojazni, sédel v gostilno ob cesti in se utaboril med pivci, ki so se kósali, kdo mu prej plača za vino. On je pa moževal med njimi in jim pravil stórije, kakor jih še niso slišali.

Večer je bil, jasen poletni večer, ko je Silvester zapuščal rodno faro in se napotil zopet križem sveta. Toda tam doli sredi senožeti, od koder je videl speče vasi v luninem svitu, je omagal njegov korak, nič več ga niso nesle noge. Obstal je in se ozrl po fari.

Pod Logom je bleščalo zlato jabolko na zvoniku sv. Klemenca. Silvester se je zazrl v to bleščečo lučko, ki je mimo gore-

la na temnem ozadju sive gore. Kakor pribit je obstal sredi ceste, oprt na težko robovnicco. Zazdelo se mu je, da se jabolko nad cerkvijo giblje, da trepetaja, da mu preti, da ga vabi.

Silvester se je zazibal na cesti, kakor bi se opotekel, potem se je hrupno zakrohotal, da se je razlegnilo po travnikih, po ravnini, prav do lipovih gajev pred cerkvijo sv. Klemena.

»Pijan si, Silvester,« je začel govoriti sam s seboj in se vnovič zasmel. Toda to pot se je prestrašil, ko je zaslišal jeko, kako se je bolešno oglasila od cerkve sv. Klemena.

»Nisem pijan! To ni vino! To ni v glavi — to je drugod; v srcu je moč, ki me vleče.«

Naslonil se je na palico in se podprl, da bi premagal! Pa ni. Vleklo ga je s ceste — čez jarek — na travnik — po njem do dehtečih senenih kopic; preden se je dodobra zavedel, je čepel v mehkem senu in upiral oči v svetlo lučko vrh zvonika sv. Klemena.

»Tamle sta!«

Silvester je iztegnil roko in pokazal s prstom na zlato jabolko.

»Tamle sta oba — oče in mati! Tamle spita — že več let počivata — če zares počivata — zakaj kdor ima rano na srcu, nima počitka. In onadva imata rano, vem, da jo imata! Če je srce strohnelo, pa ta rana še boli — zakaj ta rana sem jaz! Še me gledata iz oken tiste hiše tamkaj oh cerkvi — za mano gledata, ko blodim po svetu, in mati si briše solze.

Sta te dni gledala po fari za mano? Ali sta videla, kako me ljudje ljubijo? Z darovi so me obsipali in z vinom so me zalivali! — Oče, mati! Kako strašno bolijo ti darovi, ko stojim pred vama in ko se dviga vajin žugajoči prst iz groba! Ta de-

nar me boli in njihovo vino me ne upijani, je pregrenko. Zakaj vse to je delež *zaznamovanega!*«

Silvester je zaprl oči, da bi ne videl žugajočega prsta z vrha zvonika, glava mu je klonila na prsi. Čedalje tišje šepetanje, pretrgan in nerazumljiv samogovor mu je zamrl na ustnicah, polnočna tihota je zakraljevala pod mirnimi zvezdami. Samo na travnikih so murni veselo zaškripali novo pesem. Rano sonce je poklicalo Silvestra in ga obsulo z bogatim veseljem kipečega življenja. Žalost je umrla v njegovi duši in še ozrl se ni več po fari, ko se je dvignil iz sena in poskočil čez jarek na cesto. Takrat so zazveneale desetice in je zacingljalo srebro v njegovem žepu. Toliko da ni na vse grlo zavriskal, da bi utihnil škrjanec pod nebom in se radoveden ozrl na veseljaka pod sabo.

Komaj je Silvester preromal kratko vrsto odrivačev, ki so ob cesti stražili jarek, je srečal samotnega popotnika, ki je klavrno povešal glavo in hodil s trudno nogo.

»Od kod in kam, tovariš žalostni?« ga je nagovoril veseli Silvester. Oni je dvignil povešeno glavo in se ozrl na vprašalca.

»Prijatelj, dobro se ti je godilo včeraj, ker se še čez noč nisi streznil. Na, odkupi mi te čizme. Zakaj suh sem, da ga nimam okroglega.«

Neznanec je snel trdne čizme, ki jih je nosil zvezane za jermena kot bisago čez ramo.

»Kupim! Za koliko?«

In je povedal. Silvester je zarožljaj z denarjem, plačal, si obesil čizme čez ramo pa sta se ločila. Toda Silvester še ni hodil pol ure, ko ga sredi ceste ustavi orožnik.

»Oho, Silvester!«

»Da, da, Silvester! Kaj bi? Papirji so v redu, ne bo nič!«

»Je tole tudi v redu?«

Orožnik je prijel z levico za čizme, z desnico je že segel po verigo.

»Tudi to je v redu! Sem kupil in plačal!«

»Ha-ha-ha! Poceni kupil, kajne? Po čem? Pet prstov in potegljaj! Pojdiva! Sinoči je prišel naznanit kmet, da so mu izginili še skoraj novi čizmi. Ali je koj rekel: Ko bi jih bil Silvester? Doma je! — No, vidiš, pa sva se tako lepo srečala. Dobro, da se poznavata!«

»Kaj sem hotel,« je pripomnil Silvester na to zgodbo. »Šel sem in sem bil sojen in obsojen, da sem presedel dolge tedne zaradi pošteno plačanih čizmov. Sedaj veste, kaj se pravi: zaznamovan.«

NA POT

Ko je Silvester s tem izpričal trpljenje zaznamovanega, sem ga nekaj časa molče opazoval, da bi pod njegovimi nasršenimi obrvmi razbral, ali verjame v to resnico ali je tudi ta povest pravljica potepuha. Toda Silvester je nagrbančil temno čelo in izpod njega je zagorelo iz togotnih oči.

»Ni pravljica, gospod, kaj me gledate?«

Tako me je zavrnil zaradi pogleda.

»Ni pravljica ta zgodba; zaznamovanost je tista teža, ki se obesi po prvem grehu na človeka in ga vleče kakor svinec čedalje globlje v blato. Čisto nič ti ne pomaga, če se poskušaš dvigniti iz njega; če se ganeš, se le še niže pogrezneš v lužo. Sem poskušal, verjemite, in ne samo enkrat, da bi se dvignil. Pa kaj bi? Ako sem krenil s pota, kolikor krene vsakdo, mi niso priskočili in podali roke, kakor jo podajo vsakomur, češ revežu je izpodletelo, pomagajmo mu. Oj, ne! Le pod pot z njim! so kričali in me pehali v jarek.«

»Morda ste prečrno videli. Ko bi se bili dvignili z močno voljo, bi bilo prav gotovo šlo. Iz največjih grešnikov so postali svetniki.«

»So, nič ne tajim. Ampak to je bilo že davno.«

Silvester je hudomušno pomežiknil, se nasmehnil in dostavil:

»Takah pridig, gospod, nemara več vem ko vi!«

»Psst!« sem zapretil Silvestru s prstom. »Pustiva to! Povej-

te mi rajši, zakaj pa pri sodbi niste povedali o popotniku, od katerega ste kupili čizme. Potem bi ne bili obsojeni.«

Ob tem vprašanju se je Silvester zravnal za čudo visoko. Nekoliko nagnjeno glavo je sunkoma dvignil, ustnice so se mu razprle, preden je prišla beseda iz ust. Zdelo se mi je, da so se celo ščetinasti beli lasje naježili v divjem srdu.

Po kratkem molku je odgovoril skoraj hripavo.

»Grehoten človek sem in dosti dolga je bila moja spoved, ko sem pred kratkim ležal na smrt bolan v bolnišnici. Toda najgršega greha nimam na vesti in ga ne bom imel nikoli. Judežev delež ni moj delež!«

»Med vami, ki ste zaznamovani, vlada torej resnična bratovska ljubezen, kakor je sicer ni mnogo na svetu. Je vendar tudi v vašem stanu nekaj vzvišenega, je ljubezen, ki trpi za brata celó krivico.«

»Je!« Tak je bil kratki odgovor Silvestra, ki je sedel še vedno ponosno zravnan, kakor bi izzival, češ tu je tista poštenost v moji duši, ki še ni bila ranjena in ne more nikoli biti.«

»Lepa je ta ljubezen in občudovanja vredna. Kje je njen izvor, kaj sodite, Silvester?«

»V trpljenju!«

Za hip sva oba molčala. Silvester je prvi izpregovoril in vneto dokazoval, da je trpljenje edina veriga, ki veže ljudi, da drže, kakor bi bilo pribito, in ne izpuste, naj jim gre za kri in za glavo.«

»Poznam tiste marnje, ki jih vse križem pišejo po svetu, da se prično nebesa, ko bomo vsi siti in bogati. Nikoli ne bomo učakali takega paradiža. Zakaj za paradiž je prva roža ljubezen, in to taka ljubezen, ki ni samo na koncu jezika, ampak

je napisana na žuljih roke in na utrujenem hrbtu. Take ljubezni pa pri presitih ljudeh ni in je ne bo.«

»Torej včasih že okušate košček paradiža, kadar ste lepo v ljubezni med seboj.«

»Da, pa recite, kar hočete. Vselej, kadar sem sam prestradan razdelil zadnji vinar in ga dal polovico tovarišu, se mi je srce tako sladko smejalo, da tega smeha noben bogataš za suho zlato ne kupi. Ni naprodaj! To pa tudi rečem, ko bi me bili po krivici gnali na vislice, bi ne bil občutil toliko grenke žalosti, kakor sem jo občutil, ko sem naletel na izdajalca med nami.«

»Na izdajalca? Torej med vami tudi?«

»Ni jih mnogo, so pa! Ali naj vam povem še to zgodbo?«

Silvester in jaz — oba sva se ozrla na uro.«

»Povejte!«

»Takale je bila.«

Lepega pomladnega dne je Silvester delal kot kaznjenec na nekem vrtu. Od zemlje, ki jo je razgrebal, je puhtel čudovit vonj po svobodni ravnini, po sončnem logu, po ravnem, dehtečem polju. Nad njegovo glavo je brstelo listje, po vejah so svatovali ptiči, glasno razposajeni. Iz zemlje je kalilo seme, pod nebom so pa pluli jadrni oblaki — soncu naproti.

Silvester je kopal in razgrebal kakor mrtev stroj. Njegove misli pa so vasiovale pri pticah na drevju, njegovo srce je koprnelo in neukročene želje so hitele pod nebom za bežečimi oblaki. Zgrabilo ga je nenadoma. V jutru ni nič mislil na to; ali sedaj mu je lopata zastala. Ozrl se je naokrog. Paznik je dremal ob izpraznjeni steklenici... Prostost! je zahrepenelo in

zakričalo njegovo srce. Zazdelo se mu je, da se mu razvijó peroti, da bo bežal z oblaki in zapel s pticami.

Nič več ni premišljal, nič več se ni oziral na paznika. Skočil je čez zid in bežal po razoranem polju proti gozdu. Ljudje so ga videli, pa so se oprli na motiko in na rovnico ter ga vesele gledali. Nihče mu ni zastavil pota, nihče ni zamahnil proti njemu z orodjem. Šele pri gozdu mu je nekdo z dvignjeno roko zastavil pot. Toda begunec ga je podrl na tla, kakor vihar, ki ne vpraša za pot, ter utonil v temnem smrečju.

Po dolgem begu je Silvester omahnil na rjavi mah v skritem zatišju gozda.. V srcu je donela pesem o prostosti in ključvala bojazen pred zasledovalci. Znočilo se je. Niso ga izsledili. Begunec se je dvignil, kakor se dvigne lev na večer in pretegne naležane ude, da gre za plenom. Tudi Silvester je šel za plenom — za najlepšim — za svobodo, ki si jo bo moral sedaj priboriti.

Tri tedne je begal po gozdih, spal podnevi v kotanjah in špiljah, se hranil s koreninicami in izprošenim koscem kruha, ponoči pa bežal kakor volk po šumah in samotnih potih.

In ubežal je preko meje in se utaboril med drvarji v sredi Bosne.

Tri leta so minila. Dosti je imel dela in dosti skrbi. Toda človeško srce ni nikoli zadovoljno.

Begunec je utekel ječi, pa se je moral sam zapreti, ne za zid, ampak v črno šumo. Kadar koli so njegovi tovariši navezovali popotne svežnje, da gredo domov, do rodne zemlje, da se objamejo s svojimi, kadar so le-ti veselo zapeli in odrinili, tedaj je obšla Silvestra žalost, da je segel po žganici in se napil do nezvesti. Tako je topil žalost in jo moril. Toda vsak mesec in vsako leto je glasno kričalo v njegovem srcu po do-

movini. Kadar je poslušal, kako so tovariši ob večernem ognju z ljubeznijo pripovedovali drobne novice o domu, tedaj se je Silvestru vselej s silo zahotelo proč in nazaj, da vidi domovino, da se nasmeje s tistim smehom, ki ga ni nikjer drugod, da se nasluša govorice, katere ga je naučila mati.

Silvester, šaljivi zapravljivec, je nenadoma obmolknil med tovariši. Njegova sekira je udarjala kakor ura brez prestanka in brez utrujenosti. Na večer ga ni bilo v gostilni, zjutraj pa so predramili njegovi udarci celo pridne drvarje na ležišču.

Dva meseca se je Silvester tako ubijal, molčal, delal in varčeval.

Vsi drvarji so se čudili. Tovariš mu je brsnil nagajivo besedo pod nos, pri večerji so se ga lotili — neugnanega šaljivca — in ga dražili. Toda Silvester jim je komaj pomežiknil izpod košatih obrvi, se prvi zvalil na trdi pograd in jim pokazal hrbet.

Nekega jutra pa je tičala njegova sekira zasajena v hlodu. Nikogar ni bilo, da bi jo izdrl. Silvestra je vzela noč. Odšel je za hrepenenjem v domovino...

IZDAJALEC

Kakor se priplazi volk čez mejo in radoveden obstoji na robu gozda, tako je obstal Silvester za kočevskim mestom, ko je priromal iz Hrvatije. Po dolini je pihal hladen veter. Silvestru so se širile prsi, kakor bi vohal zrak iz domovine.

Sonce je tonilo za Knežjo goro, grabljice so zdevale v kupe mehko otavo. Silvester se je prikrl pod grm in čakal noči.

Ko so zamigljale goste zvezde, se je Silvester dvignil, šel na košenino ter si postlal na otavi. Tamkaj je začel razmišljati.

Komaj se je utrnila prva zvezda na nebu, že je Silvester zadovoljno pomežiknil, se preobrn timer na kopici in zaspal.

Še pred svitom je Silvester vstal, dobro dolgo čakal in oprezoval. Ko se ni nič ganilo, je slekel suknjič in ga nesel daleč proč, od koder se je vrnil brez njega, vn timer vnič poslušal, potem zopet legel in zaspal.

Ko so zazvene le brušene kose s travnika, se je Silvester izkopal iz otave in se s hitrimi kretnjami oziral naokrog kakor človek, ki je pogrešil važno stvar. Obšel je kopico, gledal na tla, gledal v daljavo in začel glasno rentačiti, da so kosci obstali in se oprli na kose.

Silvester se je naravn timer do njih.

»Fantje!« jih je ogovoril.

»Dobro jutro, fantje, in ne zamerite! Okraden sem!«

Kosci so se spogledali in uprli srdite oči v Silvestra.

»Brez zamere, fantje; okraden sem! Ko sem prenočeval v otavi, mi je nekdo vzel suknjič, s katerim sem bil odet. V njem so bili papirji, tudi nekaj denarja, in sedaj sem brez pravic in brez denarja. Fantje, če bi se bil kdo pošalil, kaj za to. Ko bi mi le povedal, kam je vrgel te reči?«

Kočevci so se strnili v kolobar in začeli Silvestru groziti.

»No, no — topli se ne bomo, beseda ni konj, če vas pobaram. Ali sem rekel kaj čez čast? Sicer pa, čemu je gosposka?«

Kosci so vsi hkrati trdno poprijeli za kosišča in postopili proti Silvestru, ki se pa ni zmenil zanje, ampak se okrenil in šel proti mestu. Poiskal je orožnike in stopil prednje.

»Gospodje, okraden sem!«

Stražmojster ga je pomeril od vrha do tal in zmajal z glavo.

»Kdo ste in od kod?«

»Drvar, ki prihajam iz Bosne, pristojen v Sežano in se pišem...«

Silvester si je hitro izmislil kraševsko ime.

»Pravice?« je zahteval orožnik.

»To je tisto, ob pravice sem, ker sem okraden, in še ob denar povrhu. Ponoči sem spal v kupu otave tamle za mestom, odet s suknjičem. Pa mi je nekdo vzel odejo in jo odnesel. Lopov tak, ki se mu ne smili popotni revež!«

»Če niste postopač, slepar in lenuh?«

»Kaj?« se je razsrdil Silvester in položil težki roki narobe na mizo, da je zapokalo, kakor bi udaril les ob les.

»Poglejte žulje! Podkoval bi me lahko na dlani, pa me zmerjate z lenuhom in postopačem. Bog vam prizanesi, če je mogoče!«

Ta Silvestrov dokaz je vplival.

Popoldne tistega dne je že korakal Silvester proti Ribnici. V žepu je imel list do Sežane, nov suknjič in petak podpore od mestnega župana.«

»Kajon!« sem mu segel v besedo.

»Prileglo se mi je vendarle! Jaz sem žvižgal in pel, kosci na travniku so se pa jezili in kleli, ker so imeli sitnosti. In še to dobroto mi je napravil župan, da je zapisal na papir, kako sem bil okraden. S to pravico sem do Krasa več naprosil, kakor sem tri leta privarčeval v Bosni!«

V Sežani mu je seveda pravica potekla. Silvester je preudarjal, kako se bo izmuznil. Kupil si je bel ovratnik, zavezal okrog njega novo kravato na pentljo in šel tako gosposki predrzno dalje.

Ali tam blizu Proseka je dobil pod murvo za odrivačem ob cesti zleknjenega popotnika. Silvester se je ustavil in ga potipal s palico.

»Kako, prijatelj?«

»Tako in tako,« je odgovoril popotnik. »Ruda mi je pošla, žeja je velika, ljudje pa skopi.«

»Vstani, prijatelj,« ga je povabil Silvester. »Z menoj! Poslušaj!« In je prešerno zarožljaj z drobižem.

Neznanec se je dvignil izpod murve in se pridružil Silvestru.

Zložno sta potovala proti Gorici in živela kakor ljudje, ki imajo denar. Ob majolikah terana je Silvester pocestnemu prijatelju odkritosrčno razodel svojo zgodbo.

V Gorici ga je za slovo še napojil in napasel, potem sta se ločila.

Silvester je prenočeval v gostilni in ponoči vesel pre-

mišljeval, kako v nekaj dneh z Bače pozdravi domovino in rodno grudo, po kateri se mu je tako silno stožilo v tujini.

Ko se je v jutru krepčal v gostilni za pot, je vstopil stražnik in ga povabil s seboj.

Silvester se je do grdega razhudil in si popravljaj vihrajočo kravato.

Stražnik se je opravičeval, da utegne biti pomota, vendar pa naj gre z njim.

Šla sta in stopila v zakotni ulici v nizko hišo, v umazano delavnico nekega čevljarja. Komaj so se odprla vrata, je Silvester kljub temačnosti takoj ugledal v kotu svojega tovariša s pota. Pri priči mu je bilo vse jasno.

»Ali je ta?« je vprašal stražnik.

Človek v kotu je prikimal, stražnik je potegnil verigo in Silvestra vklenil. Ni se branil. Ali njegov obraz je posinjel v groznem gnevu in njegove oči so sršele bliske na izdajalca. Ko je stražnik dokončal, je stisnil Silvester roke v krčevite pesti, da so izstopili goli sklepi kakor železni obrunki. Nato je zamahnil z vklenjenimi rokami in se pognal nad izdajalca, ki se je zgrudil pod težo udarca in zaječal na tleh v kaluži krvi.

»Plačilo, Judež!« je zagrčal Silvester in pljunil na pobitega.

Nato je odšel z dvignjeno glavo in s sladkostjo v srcu pred stražnikom.

»In potem?« sem ga vprašal.

Silvester je počakal z odgovorom; zakaj tako srdit je bil ob spominu na izdajalca, da se mu ni hotelo takoj odgovoriti.«

»Potem? I, kaj! Naredil sem tri leta, sedem mesecev in dvajset dni — natančno po postavi: potlej pa spet na cesto!«

Nato sva oba molčala. Zamislil sem se — ne vem kam. Zato je Silvester pretrgal molk s tem, da je vstal in rekel: »Bo treba iti! Torej srečno!«

Silvester je odhajal. Pri vratih se je še okrenil in rekel:

»Samo še eno stvar, ne zamerite, vam razodenem. To pa zato, da spoznate, kako so ljudje neusmiljeni.

To zimo sem strašno prezebal; čudim se, da me ni bilo od samega hudega konec. Ko se je začel topiti sneg, si je župan domislil in mi rekel: ‚Silvester, dosti je tvojega potepanja po svetu. V hiralnico pojdeš, da bo mir pred teboj!‘ Gospod, pomislite to grozno besedo: pomlad v deželo, Silvester pa v hiralnico. Povem vam, da sem jokal in ga s povzdignjenimi rokami prosil: ‚Prizanesi, če si človek.‘

Tak je svet, gospod. Bog se usmili reveža in mu pošlje sonca, da se ogreje, človek mu ga je nevoščljiv in pravi: Pozimi v sneg, poleti za zid.

Zbogom!«

Ko so se zaprla vrata za zaznamovanim in je še donel njegov drsajoči korak iz veže, je predme stopilo vprašanje:

Kdo peha te ljudi na cesto?

In nisem mogel odgovoriti.

www.omnibus.se/beseda

ISBN 91-7301-064-2